

Holocaust nebyl jen utrpení!

Tvorba výukového DVD zachycujícího neobvyklé příběhy tří pamětníků

Autor: Filip Mašek

Vedoucí práce: Petr Martiška, František Tichý

Datum odevzdání: 9. Listopadu 2012

ÚVOD

Terezín, Osvětim, Dachau. Koncentrační tábory. Bylo jich mnoho. Víte, co se v nich dělo? Pomalu zde umíraly miliony lidí, živořili zde za strašných podmínek bez žádného východiska, pořád jen jídlo, jídlo, práce, práce! Pořád dokola.

Celkem drsný úvod, že ano? Ale já nechci, aby se tímto stylem vyučovalo téma holocaustu! Ne a ne, je to špatné! Období nacistické persekuce bylo jistě drsné, ale dle mého stojí zato vzpomínat z toho důvodu, že žilo mnoho lidí, kteří si i navzdory těmto temným dobám dokázali najít důvod k radosti.

A přesně tímto se zabývá má práce.

Pamětníci vyprávěli svůj příběh už mnohokrát a mají většinou už zasetý systém, jak svojí historii vykládají. A u většiny je to velmi podobné, vykládají z velké části pouze fakta a jejich osobní prožitky mnohdy chybí. Což je určitě škoda! Pamětník vypráví, vypráví o cestě, jak probíhala, potom kam se šlo, poté co se jedlo, kde se bydlelo...A občas, občas přihodí takovou perličku, jen tak mimochodem. Že například našel ve smetí tužku a procvičoval si násobení na krabičkách od cigaret. A to je ono! Ty osobní prožitky a příběhy, to je důvod, abychom při studiu naslouchali především pamětníkům. Fakta se můžeme dočíst v knihách nebo se naučit ve škole, ale ten osobní prožitek nikde nepotkáte.

Ale počkat! Potkáte! V mé práci, která se snaží tyto příběhy zachytit a poskytnout dále.

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování za pomoc patří jistě Františku Tichému, který byl mým konzultantem a bez něho by jistě nic nevzniklo, dále Matouši Bičáku....

CÍLE

Vytvořit DVD s osobními příběhy třech pamětníků

Napsat podklady pro práci s diskem na školách

METODIKA

Celý proces tvorby probíhal následovně. Nejprve jsme oslovili několik pamětníků, jejichž příběh jsme již znali. Poté jsme je oslovili s nabídkou natočení jejich příběhu, s čímž všichni tři souhlasili. Následně už nebyl problém domluvit termín natáčení.

Velmi důležitá byla hlavně osobitá stránka. Už jsme se trochu znali a i ze záběru je cítit, že pamětníci vyprávěli vše opravdu od srdce a často si ještě vzpomínali na další a další příběhy.

Celkem vznikly dvě DVD. Jedno s příběhy Pavla Wernera, který byl v Terezíně a pak dále v Polských táborech, takže jeho vyprávění je delší. Druhé je věnováno Míše Vidlákové a Tommymu Karasovi, kteří oba byli „jen“ v Terezíně, takže se na DVD vejdou záznamy obou. Kromě jednotlivých příběhů zde můžete najít také Toulky Terezínem, což je unikátní záznam procházky pamětníků přímo v Terezíně.

V následujících kapitolách se dočtete něco málo o příběhu každého z pamětníků a také detaily naší spolupráce.

TOMMY KARAS

Tommy Karas se narodil roku 1932 v Praze. Jeho rodina nebyla nijak silně nábožensky založená, tatínek dbal na to, aby chodili do synagogy a dodržovali židovské svátky, ale košer například nejedli. Táta vlastnil prodejnu kočárků, ale po nějaké době s podnikáním skončil a pracoval dále na židovské obci.

Tommy měl o pět let staršího bratra, který mu byl opravdovým vzorem a měl s ním krásný vztah. Ten chodil na gymnázium, ze kterého ho ale vyhodili kvůli nastávající politické situaci.

Tommy chodil na židovskou školu, kterou navštěvoval až do čtvrté třídy, tu ale nedodělat - v únoru roku 1942 bylo veškeré vzdělávání pro židy zakázáno. Učitelé ale vzdělávání nevzdali a děti se scházely u nich v bytech, kde dostaly úkoly. Jednou za dva nebo tři dny se sešli a pokračovali ve výuce.

Dětství prožil na židovském hřbitově, protože nikam jinam tehdy židovské děti nesměly. “Fotbal jsme tam hrát nemohli, ale hráli jsme si třeba na lupiče a prostě tak, jak si děti v tomhle věku hrajou” vzpomíná na svoje “hřiště” pan Karas. Dospělí tehdy hojně navštěvovali různé plesy a slavnosti, kde se nejen tancovalo, byla to i příležitost, jak získat peníze pro chudé emigranty. Jeho táta byl velice solidární člověk, když k nám ještě před válkou začaly ve velkém emigrovat lidé z Rakouska a Německa, přestěhoval celou svou rodinu do jediného pokoje a v dalších dvou ubytoval rodiny, které emigrovaly. Bydlel u nich i jeden velice bohatý pán z Německa: “Takhle přišel a říká: „Pavle, podívej se tady je sto tisíc, kup si lístek na loď do Hamburku a pak dál do Jižní Ameriky” vzpomíná pan Karas. Jeho táta tehdy odmítl, protože Tommy byl ještě malý a nechtěl s ním složitě cestovat.

Do transportu nastoupil Tommy v roce 1942 v jeho deseti letech a odjel s rodiči do Terezína. Jelo se ještě slušnými osobními vagony. “Největší problém tam byl záchod-žádný tam nebyl. My kluci jsme to měli lehké, pro ženy to muselo být těžší.” hodnotí cestu pan Karas.

V Terezíně měly děti pod dvanáct let na výběr: buďto zůstanou u matky anebo půjdou do dětského domova. Děti v těchto domovech byly ale často nemocné, různé střevní potíže, kterým se říkalo “terezínka”. Tommy tedy zůstal se svou mámou, se kterou musel spát na jedné posteli. Denní program nebyl příliš nabitý - do školy se chodilo do chlapeckého domova v objektu L 417, kde se ale spíše kreslilo, povídalo, hrály se hry. Poté se sbírali kaštany, hrabalo listí, různé lehké práce. Ale největší slávou byl v Terezíně fotbal, který si zvláště Tommy zamiloval - vždyť po válce hrál první ligu ve Slavii! Hrála se tam dokonce Terezínská liga, jejíž západy bylo možno shlédnout každou neděli v Drážďanských kasárnách. Tommy také dostal roli v dětské opeře Brundibár, což bylo také významné rozptýlení pro děti i dospělé, které tížily transporty na východ. “Edito, až půjdou transporty, budou vám říkat, že se můžete hlásit za námi dobrovolně. Nedělej to, zůstaňte tu s Tomíkem, tady je dobře.” řekl tehdy Tommyho tatínek jeho mamince. A měl pravdu. Tommy se dočkal květnového osvobození, zatímco otec i bratr zahynuli v koncentračních táborech. Tehdy třináctiletý chlapec hned po válce odjel na rekonvalescenční pobyt. „Druhého května přišel Červený kříž, Němci utekli a od pátého května se už bláznilo. Lidé chodili s harmonikami, zpívaly se písničky Voskovce a Wericha. Patnáctého května odvezli asi sto šedesát dětí do zámků Štířín, Olšovice, Kamenice a Lojovice na ozdravný pobyt. A tam jsem byl až do konce srpna.” vzpomíná na konec války.

S Tommym jsme natáčeli celkem dvakrát, jednou nás pozval k sobě domů a podruhé přišel k nám do školy. Dohromady máme ??? minut záznamu, z čehož se na výsledné DVD dostalo 9 příběhů.

POPISY PŘÍBĚHŮ

Život před válkou

Dozvíme se něco o Tommyho životě před válkou, o jeho bratrovi, který mu byl vzorem a také o škole. Jediné místo, kde si mohly děti v té době hrát byl židovský hřbitov. Když začalo přituhovat, Tommyho rodina se rozhodla rozdělit svůj byt a poskytnout pokoje vyhnaným rodinám z Německa. Dokonce byla možnost aby emigrovali, ale Tommyho táta se rozhodl, že bude lepší zůstat v Praze.

Před transportem

Už bylo rozhodnuto, že Karasovi pojedou CK transportem do Terezína. Dozvíme se, jak to probíhalo na Veletržním paláci, kde byli všichni shromažďováni.

Cesta vlakem do Terezína

Zde Tommy upozorňuje na fakt, že do Terezína se tehdy jezdilo ještě běžnými vagony, dobytčí se používali až na cesty do dalších táborů.

Berušky

Co se dělo v takzvané „šlojsce“? Německé ženy esesáků a četníků prohledávali kufry a kradli vše, co se jim líbilo. Naštěstí se Karasům nic neztratilo.

Tommyho vyhazov z ženského pokoje

Proč se líbilo Tommymu na ženském pokoji?

Záchody v Terezíně

Jak to bylo s hygienou?

Práce a terezínské menu

Práce nebyla až do deseti let povinná, poté děti jen sekaly dříví, hrabaly listí anebo podobné lehké práce. Jeho starší bratr se protekcí dostal do kuchyně, což bylo především pro Tommyho velmi přínosné, protože vždy dostal od bratra nějaké jídlo na přilepšenou.

Hra na hasiče

Proč bylo výhodné být hasičem? Tommyho kamarád měl tátu, který tuto práci měl, což jim zajistilo ochranu před transporty a Tommy si mohl hrát v hasičské zbrojnici! Jezdili tam po tyči, hráli si s vybavením, dokonce tam bylo i hasičské auto

Šlojsování

V Terezíně se nekradlo, ale šlojsovalo! A většinou se jednalo o zelinu – tuříny a podobné. Ukradené jídlo se vždy rozdělilo mezi ostatní a vždy se to bylo jen trochu, to co, se mohlo hned sníst.

Míša Vidláková

Michaela Vidláková, rozená Lauscherová se narodila v prosinci roku 1936 v Praze a s rodiči bydleli v moderním bytě na Letné. Otec pracoval jako technický vedoucí v továrně na kožešiny a matka učila v židovské škole. Postupně ale oba o práci přišli, v době okupace byl táta vyhozen, máma učila až do roku 1942, kdy byly školy pro židovské děti zavřeny. Pan Lauscher se později naučil pracovat se dřevem jako řemeslník v truhlářské dílně, což se mu hodilo i později v Terezíně.

Den trávila malá Míša s babičkou, protože rodiče tvrdě pracovali, aby rodinu stačili uživit. Jejich byt na Letné jim byl odebrat a museli se nastěhovat do bytu na Žižkově, který sdíleli ještě s několika rodinami. Už tehdy Míša vnímala omezení pro Židy: nákupy byly velmi složité, ve většině obchodech se nakupovat nemohlo a když, tak jen v určité odpolední hodiny. To už ale bylo všechno důležité zboží vyprodané. Také všechny parky a hřiště byly Židům zapovězené – chodila si tedy hrát tam, kam všechny židovské děti, a to na hřbitov.

Začátkem prosince 1942 byla spolu s rodiči odvezena do Terezína, což ale vnímala spíše pozitivně: „Pamatuju si velice dobře, třeba než jsme odjížděli do transportu, tak dřív ještě odjeli babička s dědečkem a druhá babička. Pamatuju si tedy, jak těžce jsem právě nesla jejich odchod do transportu, a vlastně když jsme potom my dostali povolání do transportu, tak jsem se těšila, že zas budu s babičkou a dědečkem. A rodiče mi to celkem i tak jako přijatelně předložili, že tam budu mít zase židovské kamarády, že tam budou Židé mezi sebou, takže

se nám tam nebude nikdo moct posmívat nebo nikdo nám tam nebude moct něco zakazovat, jednomu a ne druhému. Takže já jsem ten odchod do Terezína nebrala nijak tragicky. Navíc je taková dětská vzpomínka: rodiče připravovali odjezd poslední noc, a abych je asi nezlobila nebo neznervózňovala, tak mně dovolili, že smím kreslit na zdi. Tak jsem dostala tátovu tesařskou tužku a kreslila jsem po zdech.”

Kromě velkých zavazadel, které nesli její rodiče, měla Míša i svůj vlastní ruksáček, ve kterém si nesla to nejnutnější, pro případ, že by se velké kufry ztratily.

V batůžku ale nesla i jednu z nejdůležitějších věcí ze všech zavazadel-svoji hračku, dřevěného psíka Pluta, kterého jí vyřezal její tatínek. Když přijeli do Terezína, ptali se ho, jaké má zaměstnání. On jim svůj um předvedl na oné hračce, kterou vyrobil pro svou dceru, a tak dostal možnost pracovat jako tesař, což zachránilo celou rodinu. Terezín byl přeplněný a záhy odjížděl transport na východ, který odvážel všechny, kteří neměli v ghettu významnou roli. Pluto tedy zachránil celou rodinu Lauscherovu.

Brzy měla také šesté narozeniny. Od tohoto věku bylo povinné nosit židovskou hvězdu a Míša se jí hned dožadovala. Maminka jí říkala že to není nutné, vždyť nikdo neví že jí je šest. Ale ona to brala jako jakousi poctu a na svoji narozeninovou procházku si s rodiči vyšla už s hvězdou na kabátě. Na správné oslavě nesmí chybět dort, ovšem kde ho v Terezíně sehnat? I s tím si dokázali Míšiny rodiče poradit. Dostala chlebový dort!

Terezín byl zvláštním místem pro vzdělávání dětí, a to hlavně proto, že se to nesmělo. Mládež to brala jako dobrodružství, učili se rádi a po válce normálně stíhali probíranou látku. Míša byla v učení dokonce tak dobrá, že za výborně vyplněný úkol dostala vstupenku na divadelní představení Brundibár. Ten byl pro děti velmi důležitým prvkem, přinášel naději a odváděl dětské myšlenky od hladu a hrůz, které musely zažívat. Zažila také zkrášlovací akci, při které se Terezín připravoval na návštěvu z Červeného kříže. Vše mělo vypadat, že Terezín je ideálním místem pro život a všichni mají všeho dost. “Náš oddíl, nebo naše skupina seděla od rána do večera v divadle, protože kdyby náhodou se chtěla komise podívat na divadlo, tak nás museli zastihnout jakoby uprostřed hry. Takže se hrálo pořád dokola, kdyby přišli, aby přišli do rozehrané hry. A jiným dětem zase přikázali, že kdyby velitel něco rozdával, že se to musí odmítnout se slovy: ‚Onkel Rahm, schon wieder Sardinien‘ – strýčku Rahme, už zase sardinky.” vzpomíná Michaela. Celá rodina přežila a po osvobození v květnu roku 1945 odjeli zpět do Prahy. Léto 1945 strávila na ozdravném pobytu v zámčích u Přemysla Pitra, kterému její maminka pomáhala vzdělávat válkou poznamenané děti.

Po válce studovala Přírodovědeckou fakultu a později se věnovala biochemii.

I Míša nás laskavě pozvala k sobě domů, takže natáčení probíhalo v klidném domácím prostředí. Dále jsem natáčeli v Terezíně, z čehož vznikly Toulky Terezínem, které najdete na DVD.

POPISY PŘÍBĚHŮ

Život před válkou

Jak vypadal Míšin život před okupací? Nejdříve její rodina pozbyla luxusní byt a život byl čím dál tím více byl život těžší. Muselo se nakupovat v určenou dobu, nesmělo se chodit do parků...

O rodičích Míši Vidlákové

Jaký byl život Míšiných rodičů? Tátu brzy vyhodili z jeho původního zaměstnání, ale naštěstí si našel práci v dřevařské dílně. Maminka byla učitelka, ale školy se brzo zavřely, takže již legálně vzdělávat mládež nemohla. Dále se učilo jen nelegálně.

Hračka, co nás zachránila

I Míša měla svůj vlastní ruksáček na cestu do ghetta. Kromě věcí denní potřeby si zabalila i svou oblíbenou hračku – pejska Pluta, který měl později velmi významnou roli v osudu celé jejich rodiny. Svým způsobem zajistil, že zůstali v Terezíně a nemuseli jet do dalších táborů v Polsku.

Shromaždiště transportů

Míša, tehdy jako šestiletá, nevnímala transport zas tak tragicky. Brala to trochu jako dobrodružství, už na shromaždišti si našla kamarády, se kterými běhala sem a tam po Veletržním paláci. A najednou nevěděla, kde má rodiče! A to byl moment, kdy si uvědomila, že končí legrace.

Cesta vlakem do Terezína

Jak probíhala cesta z Bohušovic? Po cestě oslovil Míšina tatínka jeho bratr, který mu poradil, jak se vyhnout kontrole zavazadel, což jim jistě zachránilo mnohem věcí.

Ubytování na dětském domově

Dětský domov v Terezíně! To zní docela děsivě, ale pro Míšu tu zas taková katastrofa nebyla, byla tam s dalšími děvčaty. Hrály spolu různé hry a tajně se učily, což bylo jistě velké dobrodružství. A co víc, když nastala zima, Míšin tatínek vyrobil sánky!

Oslava narozenin v Terezíně

Svoje šesté narozeniny oslavila Míša dortem vyrobeným z chleba a slavnostním připnutím židovské hvězdy. Nevnímala to jako nějaké ponížení, spíše jako symbol sounáležitosti.

Těžké loučení

Velmi těžké bylo se pořád loučit s kamarády, kteří odjížděli dále.

Nemocnice v Terezíně

Každý, kdo přišel do ghetta dostal takzvanou „Terezínku“, což byl těžký průjem. To ale nebyl jediný zdravotní problém – později Míša dostala hned tři nemoci najednou. Dlouhé měsíce ležela na lůžku a kvůli infekčnosti se ani nemohla stýkat s rodiči. Mohla jen posílat dopisy, které sestřičky přežehlily a poslali mamince a tánkovi.

Velká brabara

Jednou šla Míša po ulici zrovna ve chvíli, kdy se vykládal náklad brambor. To je ale příležitost!

Byteček na půdě

Když Míšu propustili, nevrátila se do dětského domova. Bydlela s rodiči a půdě, kterou si tesaři přizpůsobili k bydlení. Byla tam sice zima, což mělo svou výhodu. Neusídlili se tam štěnice, které jinak život velmi znesnadňovali.

Nekonečné fronty na jídlo

Kolem dlouhých front většinou chodili starší vězni, kteří prosili o další porci polévky. To byl Míšin nejmudnější zážitek, vždy si vzpoměla na své prarodiče, kteří už odjeli z Terezína dál. Když se rozhodla vzdát se své polévky, komu ji měla dát? Kdo si ji nejvíce „zasloužil“? To bylo opravdu těžké rozhodování.

Návštěva Červeného kříže

Komise Červeného kříže měla přijet na inspekci, jestli je vše v pořádku. Samozřejmě tomu tak nebylo, a tak proběhla takzvaná „zkrášlovací akce“. Bylo otevřené hřiště, hrálo se divadlo, celkově měl Terezín vypadat, že všichni jsou zde šťastní. Míša si pamatuje, jak několikrát zhlédla hru „Broučci“, když se čekalo, jestli se inspekce přijde také podívat. Nakonec kamufláž proběhla úspěšně a nikdo nic nepoznal – byl napsán kladný posudek a ghetto se vrátilo do svých starých kolejí.

Jak se táta zachránil z transportu

Míšin tatínek už seděl v kasárně, čekal na transport. Když v tom udeřila bouřka a bylo potřeba opravit nějaké střechy. Táta se dobrovolně přihlásil, že pomůže, čemuž se všichni ostatní divili, vždyť si mohl ušetřit práci. Ale než byla oprava dokončena, transport odjel a další už nikdy neproběhl...

Příjezd transportů z jiných táborů

Další děsivou věcí bylo, když vlaky přivázeli vězně z jiných táborů. Z vagonů vytahovali úplně zdecimované, polomrtvé lidi. Proto Míša nechtěla, aby se tam objevil její strýček...

Osvobození Terezína

Jaká je Míšina první veselá vzpomínka po válce? Když pracovala na záhonech, jel kolem ruský voják na koni. Posadil si ji před sebe a projížděli se, již svobodně po lesích a lukách kolem ghetta.

Rekonvalescenční zámky

Po válce byly děti vyhladovělé, zdecimované a bylo potřeba se o ně dostatečně postarat. Proto i Míša strávila prázdniny v zámečcích okolo Prahy, které zřídil Přemysl Pitr.

Pavel Werner

Pavel Werner se narodil v lednu roku 1932 a bydlel s rodiči v Pardubicích. Jeho otec pracoval jako obchodní cestující, neboli „cest'ák“, který prodával výrobky z pryže. „Nebyli jsme ani bohatí ani chudí, měli jsme pěkně zařízený byt v činžovním domě v Pardubicích.“ vzpomíná pan Werner na bydlení, ve kterém spolu s o tři roky mladší sestrou vyrůstal. Náboženství v jejich rodině nehrálo významnou roli, slavili spíše jen významné svátky. „S otcem jsem také několikrát navštívil synagogu, ale jinak mně to nic neříkalo a jediné, co mně utkvělo v paměti, bylo trubení na šofar.“

Se sestrou měli velmi dobrý vztah, vzpomíná také na jejich obchodní činnost: „Ona byla na

maso, já na sladkosti. Když bylo něco z masa, tak jsem patrně podporoval sestřičku protože, když jsme dostali nějaký čokoládový bonbon, tak ona mně ten její dávala.”

V Pardubicích stihl ještě první a druhou třídu, poté už do normální školy docházet nemohl. “Na příchod německé armády se pamatuji velmi dobře, nedaleko nás byla hlavní silnice a po ní se valily kolony vojenských vozidel s Němci. Příchodem Němců jsem se necítil v tomto okamžiku nějak ohrožen, v naší rodině jsem rovněž nepocítil nějaké napětí.” Židovský původ jeho rodičů se ale brzy projevil, jeho otec byl propuštěn z práce a rodina byla bez financí. Začali tedy pronajímat jeden pokoj, který příliš nevyužívali. Pronajal si ho německý voják, který se ale k rodině choval uctivě. V roce 1940 se museli přestěhovat na okraj Pardubic, což tehdy osmiletému Pavlovi příliš nevadilo, neboť byl více v přírodě a mohli tajně chovat králíky a kocourka. Vyučování měl zakázané, musel již nosit žlutou hvězdu a mnoho ulic mu bylo zapovězeno. Spolu s dalšími chlapci se chodil tajně učit do rabínova bytu, kde děti různého věku vzdělávala mladá studentka.

Na podzim roku 1942 se u Wernerů začalo péct. Pekli se sušenky, tlusté a prý i velmi chutné. “I dnes bych jim dal přednost” vzpomíná Pavel. Sušenky tvořily zásoby do Terezína.

Cesta probíhala normálně, jelo se běžnými vagony. Poté se muselo jít asi 4 kilometry od nádraží, což bylo pro Pavla velice náročné-ačkoli ještě nebyla zima, měl na sobě teplé oblečení a těžký batoh.

Terezín se v porovnání s dalšími tábory dal ještě vcelku zvládnout, zvláště pro děti. Ty tehdy tolik netížila politická situace a pokud nedostali nějakou nemoc, mohli si dokonce užívat i kulturní program, jako třeba divadelní představení Brundibár. Bohužel, toto štěstí neměla Pavlova sestřička Lenka, která záhy umřela na zánět mozkových blan.

Jeho denní program tehdy obsahoval pomoc mamince v práci, která kontrolovala čistotu záchodů. Pavla to tehdy docela bavilo, mohl si dovolit i na starší. Jeho další zábavu byl sběr obálek od žiletek, které nacházel v umývárkách a i v odpadu, kde našel i učebnici ruštiny. Tatínek pracoval v truhlářské dílně, kde ze zbytků vyráběl poličky, za což se dalo získat další jídlo.

V květnu roku 1944 byl odvezen do Osvětimi. Cesta už probíhala v dobytčích vagoncích, jeden kbelík s vodou jeden sloužil jako záchod.. Zde denní režim probíhal o poznání tvrději než v Terezíně: ráno k snídani jen kávová náhražka a poté na práci, kde tahal vůz, se kterým převáželi různé věci v lágru. Odpoledne tuřínová polévka. Zde měl také výhodu-jeho máma nosila vědra s polévkou a na konci jídla si mohla vyškrábat stěny. A tak měli o porci navíc. Poté volno a k večeři malý kousek chleba. Po čase stanul před doktorem Mengele, který poslal tátu do plynové komory, jeho dále na práci. Několik měsíců pak s dalšími chlapci vozili po táboře velký vůz s náklady. V lednu 1945 došlo k likvidaci Osvětimi a Pavel se s kamarády vydal na pochod smrti. Vymysleli si způsob, jak si i při chůzi trochu odpočinout. Šli tři vedle sebe, drželi se za ramena a ten prostřední mohl zavřít oči a chvíli “odpočívat”. Chodili sem a tam, z tábora do tábora, bez jídla a vody z kaluží, až je 4. května zachránili Američané. Nějakou dobu pobyl v jejich táboře a poté se s kamarády vydali na pochod do Bratislavy a pak vlakem do Pardubic. Už svobodní.

Po válce vystudoval Vysokou školu ekonomickou a celý život se věnoval práci v zahraničním obchodu.

POPISY PŘÍBĚHŮ

Život před válkou

Když začala okupace, nijak významně se to Pavla nedotklo. Nemohl chodit do běžné školy, ale nelegální vyučování bylo přeci jen trochu větší dobrodružství. Jako velký problém by mohl působit fakt, že byli nuceni opustit jejich původní byt a odtěhovat se na okraj Pardubic. To mu ale příliš nevadilo, byla tam příroda. Celkově je tento příběh vhodný na navození atmosféry, kterou známe například ze seriálu Bylo nás pět.

Pečení sušenek

Před transportem se u Wernerů začalo péci! Pekly se sušenky, které byly dále jistě velmi užitečné.

Jízda vlakem

Do Terezíně se jezdilo ještě běžnými vagony, ale Pavlovi dělala problém hlavně cesta z Bohušovic, kde vlak stavěl, do ghetta. Měl na sobě několik vrstev oblečení, špatně se mu šlo, bylo mu vedro...Poté se rozbrečel a od tatínka dostal za příklad jeho sestřičku, která to měla taky těžké a šlapala poslušně.

Ubytování v Terezíně

Jak to probíhalo dále na pokojích?

Pavlův vyhazov z ženského pokoje

Schválně se zkuste zamyslet – proč by mohl být dvanáctiletý Pavel vyhozen z ženského pokoje, kde byl s se svoji maminkou?

Jak se v Terezíně zabavit

Velmi zajímavý příběh – tento si určitě musíte pustit. Pavel zde vypráví, jak se sa snažil zabít volné chvíle a vymyslel si opravdu pozoruhodnou zábavu.

Cesta do Osvětimi

Nyní měla přijít opravdová hrůza, Osvětim. Tyto transporty již probíhali v dobytčích vozech, bez jídla, vody...

Příjezd do vyhlazovacího tábora

Jak probíhalo po příjezdu do Polska?

Ubytování v rodinném táboře

To už se rodina Wernerů rozdělila definitivně. Pavel již v Terezíně pozbyl sestřičku a nyní byl i rozdělen s maminkou.

Dopoledne v Birkenau

Jak probíhalo běžné dopoledne ve vyhlazovacím táboře?

Odpoledne v Birkenau

A jak to bylo odpoledne?

Desinfekce oděvů

Táborem se velmi rychle šířili různé nemoci, proto bylo nutné desinfikovat všechny oděvy. Probíhalo to ve velkém kotli a všechno oblečení se pak naházelo na jednu hromadu. Kdo v tom má najít to svoje?

Hlad!

Měli jste někdy hlad? Myslím, že ne. To byla jen chuť k jídlu.

Chleba je všechno

Jaké bylo největší bohatství? Kousíček chleba. A to bylo i platidlo, za chleba se dalo pořídit skoro vše.

Latríny v lágru

A jak to bylo s hygienou?

Natříkrát před Mengelem

Jak je vůbec možné, aby se Pavlův táta ocitl hned třikrát v jednom dni před Mengelem, který posílal buď na práci nebo na do plynových komor?

Práce na trestném bloku

Co obsahovala Pavlova práce?

Hlavně nezmeškat školu

Další z unikátních příběhů, které si prostě musíte pustit. Pavel si totiž i v těchto podmínkách uvědomoval, že se přece musí také trochu učit. A tak se učil násobit a dělit...

Fronta se blíží

V dálce už slyšíme ruské tanky. Hurá!

Příprava na pochod smrti

Jak se rusové blížili, vydali se vězni na pochod smrti. Pavel dostal na tehdejší poměry velký kousek chleba, který ale hned snědl. Proč to bylo lepší sníst hned a nenechat si to na potom?

Proč chodit uprostřed?

Proč bylo nutné chodit uprostřed v zástupu lidí?

Jak se dá spát v chůzi?

Budete se divit, ale i to se dalo zvládnout. Pavel a jeho kamarádi totiž vynalezli způsob, jak se dá spát za chůze, což jim významně usnadnilo celý pochod.

Nejlepší postel

Když se tedy zastavilo, mohl usnout normálně. Ale nebylo kde! Kde si tedy Pavel našel místo na odpočinek?

Mauthausen

Jak to probíhalo v dalším táboře?

Tábor v lese

Pavel pobýval i v dalších táborech, a tento byl ten poslední. Stačilo už jen pár dní a pravděpodobně by to již nezvládl.

Našel jsem cukr

Cukr! Našel cukr! Což ale nebylo pro zničený organismus to nejlepší...

Američani!

Konečně osbození. Jak vypadal tehdy běžný americký voják?

Jak se dostat k čokoládě?

To už byl Pavel spolu s kamarády v záhanném americkém táboře, kde se dala i opatřit čokoláda.

Americké menu

Co se jedlo u Američanů?

Rusové a začátek cesty do Bratislavy

Poté se dostali do rukou ruských vojsk, kde dostávali prý i lepší jídlo. Pak se ale o ně již nikdo nestaral, a tak někoho napadlo, že by se mohli vydat pěšky do Bratislavy a pak dál vlakem do Prahy a dalších měst.

Nečekaný nepřítel

Co se může stát, když na sobě máte nacistickou bundu a potkáte opilé Rusy?

Bratislava!

Příchod do Bratislavy. Jak to tam bylo organizované? A konečně – svoboda!

ÚKOLY PRO ŠKOLY

Úkoly by měly učíteli přímo něco říkat, reflektovat, jak výuka studenty zaujala. Proto jsem zvolil spíše otázky, na které není správná odpověď. Podle dalších konzultací s pamětníky a Židovským vzdělávacím centrem připravím více otázek přímo na příběhy, jako je například otázka 7.

Před přehráním vybraných kapitol si žáci musí ujasnit určité pojmy.

1) Ujasnění pojmů: ghetto Terezín, koncentrační tábor, "esesák", židovská hvězda, Osvětim,

2) Kdo bojoval s kým?
V jakém časovém období?

Po přehrání cca 30 minut příběhů

3) Vyberte si jednoho pamětníka a nakreslete, jak si ho představujete, napiště stručně co měl rád, jaký tehdy byl...

4) Zkuste formulovat, co bylo pro každého z nich největším problémem a největší "světlou" chvílí

5) Který příběh na vás nejvíce zapůsobil a proč?

6) Proč si myslíte, že se pamětníci nakonec dožili konce okupace?
Které momenty byly podle vás zlomové, resp. co je zachránilo?

7) V návaznosti na příběh Míši Vidlákové, Hračka co nás zachránila, zkuste si vybrat jednu věc (kromě jídla, oblečení...), která by vám pobyt trochu zpříjemnila.

8) Proč si myslíte, že má cenu se zabývat tak smutným tématem?

TECHNICKÉ POZADÍ

V průběhu natáčení jsme často střídali techniku, což mi poskytuje bezvadné srovnání.

Kamery: Canon HV40, JVC GZ HD6, Panasonic NV-GS230, SONY-FX1, CANON EOS 60D

Mikrofon: Rode VideoMic

Stativy: Velbon DV-6000, Velbon DV-7000

Software: Corel Video Studio Pro X14, DVD Styler, Adobe Photoshop Elements 10, Adobe Photoshop CS6

Zde se do střetu dostávají záznamová média. Dvě kamery nahrávali na kazetky, jedna na harddisk.

Kamery: Canon HV40, Panasonic NV-GS230, SONY-FX1, Canon EOS 60D

Výhody kazetek: Záloha, kvalita

Nevýhody kazetek: Poměrně drahé, zdlouhavá a nespolehlivá digitalizace, špatná operace s kamerou

Hlavní výhodou záznamu na toto médium je hlavně záloha. Pokud ji záměrně nepřetočíte, záznam na ní zůstane. Poté ho máte vždy minimálně dvakrát zálohovaný – na kazetce a jako zdigitalizované soubory. Nevýhod je však více. Na dlouhé záznamy jsou poměrně drahé, 70kč/60 minut záznamu. To není zas tak moc, řeknete si, ale když točíte celý den, to už se vám to posčítá. Hlavně poté ve srovnání s HDD nebo paměťovými kartami, zde můžete točit jak dlouho chcete a je to jen za pořizovací cenu. Velmi nepříjemná je také operace s kamerou. Po každé hodině musíte kazetku vyměnit, což je velice nepříjemné, když je paměťník zrovna v nejlepším a vy ho musíte přerušit. Dále se prakticky neorientujete v tom, co jste už natočili. Není možné lehce najít již natočený záběr a přehrát si ho, kazetku musíte dlouho přetáčet a hledat přesně to místo, kde by to tak mohlo být. Když už máte natočeno, není zdaleka vyhráno – záznamy se musí digitalizovat, což znamená, že kameru připojíte k počítači dnes už nestandardním portem a záznam digitalizujete v reálném čase.

Kamera: Canon EOS 60D (záznam na SD kartu)

Výhody: Variabilita objektivů, vysoké světelnosti, kvalita záznamu, plná kontrola nad obrazovými parametry

Nevýhody: Pouze manuální ostření, rolling shutter effect, rozcházející se zvuk, nemožnost kontroly zvuku, záznam pouze 30 minut,

Zrcadlovky mají obecně lepší obrazovou kvalitu záznamu než cenově srovnatelné kamery. Hlavně díky velkému čipu a výměnným objektivům vám poskytují neskutečné možnosti. Skvělá kvalita obrazu a jeho plná kontrola (ovladatelnost shutter speed, clony, ISO, variabilní framerate) je ale vykoupena špatnou prací se zvukem a chybějícím automatickým ostřením (týká se našeho modelu 60D, novější 650D již ostří v průběhu videa). Fotoaparát postrádá možnost připojení sluchátek, takže v průběhu natáčení nemáte ponětí, jak na tom zvuk je. Dalším neduhem je rolling shutter effect, což je jev způsobeným CMOS snímačem, který snímá odshora dolů, čili rychle pohybující se objekty jsou roztáhlé.

Kamera: JVC GZ HD6

Výhody: Záznam na HDD

Nevýhody: Nemožnost korigovat hodnoty ISO, nekvalitní záznam, malá výdrž baterky

Tato kamera nám také udělala dobrou službu, nicméně záběry byly až nadmíru zašuměné, což je způsobeno nepochopitelně vysokými hodnotami ISO, které si kamera nastavovala sama.

Lze tedy říci, že žádná z kamerou, které jsme měli k dispozici, není ideální na dlouhé záznamy pamětníků.

Postprodukce

Záznamy jsem editoval v programu Corel Video Studio Pro X14, což ale není příliš šťastná volba. Na domácí videa a nenáročné editování je celkem vhodný, ale na moji práci nebyl zrovna ideální. Nicméně jsem neměl možnost výběru, neboť na počítači, na kterém jsem pracoval nebylo možno instalovat další programy. Pro editování na profesionální úrovni bych doporučil tradiční Adobe Premiere v jakékoliv verzi. Tvorba dalších grafických materiálů (přebal, grafika menu) probíhala v programech Adobe Photoshop Elements 10 a Adobe Photoshop CS6. Celkově je prostředí všech programů od Adobe perfektně sladěné, takže velmi usnadňuje přenos souborů mezi jednotlivými programy.

Tvorba DVD probíhala v programu DVD Styler. Prostředí není zrovna přívětivé, ale po čase se dá zvyknout. Je ale potřeba velká dávka trpělivosti a alespoň základní orientace v počítačové sféře, jinak v něm neuděláte zhola nic. Největším problémem je v současné době zvuk, kdy program odmítá překódovat záznam do jiných formátů zvuku a na výsledném DVD se pak musí zvuk zapínat přes menu, což je pro mnohé lidi velkým problémem. Řešení tohoto a dalších technických problémů mi zabralo nejvíce času, a proto nejsou všechny texty kompletní. A některé má dokonce cenu řešit až po schválení s finalizací DVD.

VÝSLEDKY

Nakonec jsem udělal dvě DVD, na jednom můžete najít příběh Pavla Wernera, který je delší, protože Pavel byl i dále v Osvětimi. Na druhém je příběh Míši Vidlákové a Tommyho Karase. Jako bonus jsem přidal i unikátní Toulky Terezínem, kdy se s pamětníky přímo procházíme ghettem a on nám vypráví kde co bylo a často si vzpomíná na další a další příběhy. Nyní je vše ve fázi kontroly samotných pamětníků. Ke každému DVD bude přiložen slovníček pojmů, krátký popis všech kapitol, návrh na 45minut dlouhý program do škol a dále také životopis.

ZÁVĚRY

Tuto práci bych dělal i kdyby se nedalo počítat jako má maturita, což by mi znamenalo, že bych nemusel psát tuto práci. Nicméně jsem rád, že vše nakonec dobře dopadlo. Seznámil jsem se mnoha zajímavými lidmi, dozvěděl se mnohé tajemství a mám tu možnost je předávat dál.

